

Psalm 2 as lied teks – ‘n literêre en teologiese evaluering

C J A Vos

(Universiteit van Pretoria)

ABSTRACT

Psalm 2 as hymn – a literary and theological evaluation

The publishing of the Liedboek (2001) emphasizes the importance of the psalms for liturgy and hymnology. All 150 psalms in the Liedboek were versified by T T Cloete. In this article Psalm 2 is analysed from different perspectives. This leads to a literary and theological evaluation of its versification by Cloete.

1 AKTUALITEIT

Die belangrikheid van die psalms vir die liturgie en himnologie in Suid-Afrika is deur die verskyning van die Liedboek van die Kerk (2001) benadruk. In die Liedboek is al 150 psalms deur T T Cloete omdig. Enkele ander omdigtings, onder andere deur Lina Spies en Antjie Krog, is as alternatiewe omdigtings opgeneem. Die omdigting van al die psalms bring mee dat die psalms as liedere en as gedigte literêr en teologies beoordeel moet word.

2 PROBLEEMSTELLING

Die vraag wat in hierdie artikel beantwoord moet word, is in hoe ‘n mate die Cloete-omdigting van Psalm 2 aan eksegetiese, literêre en teologiese eise beantwoord.

Ten einde reg aan die probleemstelling te laat geskied, fokus hierdie artikel op die struktuur en uitleg van Psalm 2. ‘n Literêre asook teologiese kommentaar op die Cloete-omdigting word ook gegee.

3 KONINGSKAP

In die koningspsalms gaan dit om die aardse koning (vgl Pss 2; 10, 18; 20; 72; 89 en 144). In hierdie psalms word die koning, soos die geval was in die Oosterse wêreld, gesien as verteenwoordiger van God. Die koning word as die gesalfde (Ps 2:2), as die seun van God beskou (Ps 2:7).

4 STRUKTUUR

Psalm 2 vertoon ‘n sterk poëtiese struktuur. Feitlik al die versreëls bestaan uit ‘n 3+3 metrum (Seybold 1996:31-32). Sinonieme

paralellismes asook chiasmes kom voor. Daar kan op die volgende chiastiese patrone in vers 1 en 2a gewys word (Prinsloo 1984:27):

a b b a
1 werkwoord, volkere//nasies, werkwoord

a b b a
2a werkwoord, konings//leiers, werkwoord

In vers 10 en 11 (as die voorgestelde teksemendasie aanvaar word) kom daar ook chiasmes voor:

10 a b b a
konings + imperatief//imperatief + regters

a b b a
11 imperatief + **b**//**b** + imperatief

Op grond van die sintaktiese struktuur kan die psalm in vier strofes, naamlik verse 1-3, 4-6, 7-9 en 10-12, verdeel word (Kraus 1978:145; Zenger 1993:49, 51; Mays 1994:45; Seybold 1996:31). In vers 4 is daar ‘n duidelike subjekwisseling. Teenoor die konings en volkere wat die subjek van vers 1-3 is, tree Jahwe as subjek in vers 4 op. In vers 4 is daar ook ‘n toneelverandering. Die handeling word uit die hemel voltrek (Zenger 1993:49). In vers 7a is daar weereens ‘n subjekwisseling. Die koning kom hier aan die woord. Dit is duidelik dat die eerste persoon werkwoorde van vers 6 en 7a nie op dieselfde subjek betrekking het nie. Die eerste persoon uitgange van vers 6, “my Koning en my heilige”, dui op Jahwe as die subjek (Prinsloo 1984:26). Die “dan nou” in vers 10 lei ook weer ‘n nuwe handeling in. Dit is nie meer die koning met wie hier gepraat word nie, maar die jussiewe is nou tot die “konings” gerig. In vers 11 is Jahwe nie die spreker (soos in vers 7-9) die geval is nie. Daar word nou oor Jahwe gepraat (Prinsloo 1984:27).

Die vier dele is so met mekaar verweef dat die eerste en die derde (trefwoorde: volke, konings, einde van die aarde) sowel as die tweede en die vierde (trefwoord: Jahwe se toorn) saamhang (Zenger 1993:49). Die volgorde van die tonele stem ooreen met die ritueel van 'n koningsaanvaarding. Die “chaos” wat in vers 1-3 beskryf word, is in die tekste ‘n manier waarmee die nuwe koning as wêreldhersteller, dit wil sê as skepper van die wêreldordening voorgestel word. In vers 4-6 handel dit oor die koningsproklamasie, terwyl die nuwe koning in vers 7-9 uit die koningsprotokol sy ampsaanvaarding en heerskapsopdrag voorlees. Daarna moes eintlik die huldiging van die nuwe koning volg, maar in plaas hiervan kom - uit die koning se mond - die opdrag om Jahwe se heerskap te erken.

Daarby verras drie besonderhede: 1) hoe die opdrag van vers 8-9 ookal presies te verstaan is, beoog dit in elk geval die onderwerping van die rebelle; 2) Die begroning in vers 12 werk nie met die opdrag aan die koning nie; 3) Die opdrag in vers 10 is slegs aan die konings/gebieders van die aarde gerig en nie ook aan die volke nie (Zenger 1993:50). Hierdie waarnemings ondersteun die vermoede dat verse 10-12 ‘n redaksionele uitbreiding van die oorspronklike verse 1-9 is. Deur die uitbreiding het die beeld van die koning verander: die voorstelling van die koning wat met “‘n ystervuis” Jahwe se wêreldheerskap sal voortsit, word nou ‘n koning wat tot die eise van die Torah oproep, voorgestel, om só die konings en hulle volke van ondergang te red. Die “man van die swaard”, word nou “die man van die Woord” (vgl Jes 11:4). Die afsluitende saligprysing in vers 12b reik in sy veralgemening bo Israel uit (Zenger 1993:50).

Psalm 2:1-6 het parallels in die nieu-Assiriese koningsinskripsies (8-7 eeu vC). Die sameswering (*rikiltu*) van die volke teen die Siriese grootkoning en hulle wense dat die Assiriese juk afgewerp moes word, is motiewe wat dikwels in die Assiriese staatspropaganda voorkom. Die rebellie van die Deltavorste teen Assurbanipal onderstreep die paralleliteit (Otto 2002:48). Die samesweringsmotief in die nieu-Assiriese koningsinskripsies keer soos Psalm 2:1-3 die verwagting van ‘n “volkere optog” op sy kop (Otto 2002:49). Ook die motief dat die vyande bese planne smee (*kapādu lemuttu*) is ‘n vaste deel van die nieu-Assiriese inskripsies. Die formulering *milik lā kušīri imliku ramansun* kom ook in die “groot Egiptiese tablette” (LET 40’) voor (Otto 2002:49. Vgl ook

Koch 2002:16). Dit vorm 'n pendant van Psalm 2:1b: die volke bedink tevergeefs.

Psalm 2 speel teen 'n bepaalde literêr-historiese horison af en kan literêr-krities nie van die ouere tradisie elemente van die koningsprotokol losgemaak word nie. Dit lei daartoe dat Psalm 2:1-9 in die nieu-Assiriese tyd gedateer moet word en dat die koningsritueel van Jerusalem onder die vermelde voorwaardes die heerskappy van Assirië aktualiseer (Otto 2002:51). Teen dié agtergrond kan daar na die opstand van die volke in Psalm 2:1-3 gekyk word.

5 UITLEG

Psalm 2 handel oor die posisie van die Judese koning en sy verhouding met die Here (Van der Ploeg 1974:40). Die eerste strofe (verse 1-3) word met retoriese vrae ingelei: “Waarom is daar onrus onder die volke, en waarom smee die nasies planne - en dit tevergeefs?” Dat daar tydens 'n troonswisseling onrus onder onderworpe volke ontstaan, is normaal (Kraus 1978:147-148). Hierdie retoriese vraag en algemene aanduiding van vers 1 word in vers 2a nader gekwalifiseer. Vers 2b verklaar teen wie die optrede van die konings gemik is (Van der Ploeg 1974:41; Prinsloo 1984:28). Hiermee kom die tema van die psalm na vore, naamlik die vrugtelose opstand van vreemde volke en hulle konings teen die Here en sy gesalfde, die Judese koning (Seybold 1996:31-32). Jahwe en die koning word in een asem genoem. Die noue relasie word veral verskerp deur die voorsetsel *'al* wat ten opsigte van Jahwe én die koning gebruik word. Die derde persoon manlik enkelvoud suffiks bring dit nog sterker na vore (Prinsloo 1984:39-40).

Deur die gebruik van die direkte rede, kom die arrogansie en rebellie van die konings teen die Here tot 'n klimaks: “Kom ons maak ons vry en gooi hulle juk af!” (vers 3). Die konings wil “hulle” (Jahwe en die gesalfde) bande stukkend ruk en “hulle” juk afgooi. Soos in Psalm 2:3 bestaan die opstand van die konings daarin om die juk van die God Assur af te gooi. Die voorstelling van geboeide gevangenis behoort tot die beeldinventaris van die nieu-Assiriese paleisreliëf (Otto 2002:50). In Psalm 2:3, 9 word daar op 'n tydgenootlike heerskapsimbool gesinspeel (Otto 2002:50). Die konings wil vir eers die “bande” waarmee hulle arms agter vasgebind is, verbreek, om dan die toue waarmee hulle aan hulle nekke vasgemaak is van hulle af te werp (Zenger 1993:53). Hulle

oogmerk is om hulle te bevry van Jahwe en sy koning (Kraus 1978:149; Prinsloo 1984:40). Op dié manier gee hulle dus te kenne dat hulle die gesag van die Koning en sy verteenwoordiger verwerp. Deurdat die konings self aan die woord kom, word die dwaasheid van hulle optrede onderstreep. Hier kom dit duidelik aan die lig waaruit die rebellie teen Jahwe bestaan.

Ongeag die historiese konteks, is dit duidelik dat die opstand teen Juda se koning as ‘n opstand teen die Here se regering beskou is. Die rede hiervoor is dat die koning eksplisiet as die gesalfde van die Here geïdentifiseer is. In die Oosterse wêreld was dit nie ‘n vreemde verskynsel nie. Die koning is byvoorbeeld in Egipte gesien en vereer as die verteenwoordiger van god, as die seun van god. Reeds in die “ampsteologie” wat in die Jerusalemse hof vir die voor-eksiliese koningskap ontwikkel is, is uit Egipte en Mesopotamië voorstellings en beelde opgeneem om die Dawidiese lyn aan die grootkoning gelyk te stel, in soverre hy ook koning van die God Jahwe is (Zenger 1993:50).

In Psalm 2 is ‘n sinspeling op hierdie konsep: hier word daaraan vasgehou dat Jahwe met die verkiesing van sy koning Dawid vir altyd daaraan verbind was om sy universele koningsheerskap deur ‘n koningskap wat op Sion gesetel is, te bereik (Dawidsverbond). Teenoor hierdie donker ervarings stel Psalm 2:1-9 sy “aggressiewe” program nie as ‘n uitvoerbare projek van 'n grootmag nie, maar as ‘n hoopvolle visioen van ‘n klein minderheid wat aan hulle God aan sy beloftes vasgehou het.

Die tweede strofe (verse 4-6) staan in direkte teenstelling met die eerste strofe. Die fokus verskuif van die magtelose konings na die almagtige God. Dit handel hier om die reaksie van die magtelose wêreldkonings. In verse 4 en 5, wat met mekaar verbind word, word die handeling van Jahwe beklemtoon deur die derde persoon enkelvoud werkwoordsvorme en die derde persoon pronominale suffikse (Prinsloo 1984:400). Teenoor die tevergeefse gewoel van die konings op aarde sit die Here in die hemel (Mays 1994:47; Seybold 1996:32). Deur die benaming “Here” te gebruik, word die heerskappy en heersersmag van Jahwe nog meer benadruk (Kraus 1978:149; Prinsloo 1984:40). In Psalm 2:4-6 kom egte Judese teologie aan die orde. Jahwe, wat in die hemel troon, lag oor die vreemde konings. Die opstand wat met motiewe van die nieu-Assiriese koningsinskripsies tot uitdrukking gebring is, is ook motiewe wat die Assiriërs op die opstandige vreemde volke toegepas het. In Psalm 2:4 word die

motiewe nou gebruik om te verklaar hoe Jahwe die konings van die volke en hulle gode ontmagtig en bespotlik maak en hulle uiteindelik met die goddelike toorn konfronteer (Otto 2002:51). Jahwe sit op sy troon hoog bo die gewoel en opstand van die nasies. Daarom versink Israel te midde van die chaosstorm nie in dodelike angste nie (Zenger 1993:53). In sy majesteit lag Hy hulle uit en spot Hy met hulle. Die “lag” van Jahwe is nie ‘n vriendelike lag nie, maar ‘n voorspel tot sy toorn (Kraus 1978:149; Prinsloo 1984:41; Seybold 1996:32). Dit is veral ook ‘n uitdrukking van sy soewereiniteit teenoor die bese (vgl. Ps 37:13; 59:9; 104:26) (Zenger 1993:53).

Die toorn van Jahwe is nie ‘n emosionele uitbarsting nie, maar ‘n passie waarmee Hy die versteurde orde deur sy gerig wil herstel. Die vuur van Jahwe se toorn vlam veral op as Hy as wêreldregter verskyn (die teofaniemotief). Van die goddelike mag teen die chaos is in die skeppingsteologie (Ps.104:7) sprake, veral in die afweer van die volkerestorm teen Sion (Ps 46:7; 76:7-9; Jesaja 17:13; 30:30) (Zenger 1993:53). As reaksie op die toorn van God, óf dit nou die Gods oorlog is, óf die dag van Jahwe, word sommige stom en leweloos (Eks 15:15; 48:6) en ander weer kom tot ‘n nuwe Jahwe belydenis (vgl. Ps 6:11; 46:11; 48:15; 76:12-13; 83:19) (Zenger 1993:53).

Die eerste strofe eindig met die tartende woorde van die opstandige konings. Die tweede strofe eindig met die woorde van die Here - in ‘n direkte rede waarin die Here met nadruk sê dat Hy self die koning op Sion gesalf het. Die teenstellende *waw* by die “Ek” (“maar Ek ...”) skep ‘n skerp teenstelling tussen die optrede van die konings en Jahwe s’n. Die konings se optrede word by wyse van kohortatiewe handeling uitgegedruk (vers 3), want dit is blote wensdenkery. Hierteenoor word Jahwe se optrede as ‘n voltooide handeling geteken (vers 6), want dit ‘n vaste sekerheid (Kraus 1978:150; Prinsloo 1984:41). Die Jahwe woorde is magswoorde teen die chaos. Die Sionstradisie word ook hier gebruik om die gedagte van sekuriteit (Ps 18:89), lewe en vrede (Ps 46:48), te benadruk (Zenger 1993:53). Die koning teen wie die rebellie gemik is, is veilig want Jahwe gee aan hom sekerheid op die burg van sekuriteit, naamlik Sion (Prinsloo 1984:41; Mays 1994:47).

In die derde strofe (vers 7-9) kom die volmag van die Sionskoning aan die orde. Die strofe begin met ‘n direkte rede (vers 7a) in prosavorm waarin die koning optree (Seybold 1996:32). Daar word nou van Jahwe gepraat (vers 7b). Soos in die geval van die twee voorafgaande strofes, word die direkte rede gebruik om die

hoofkarakters te beskryf, in hierdie geval die koning: “Ek wil vertel wat die Here aangekondig het”. Hier word op die sogenaamde koningsprotokol gesinspeel, ‘n soort ampsakte, wat tydens die intronisering voorgelees en oorhandig is (vgl. 2 Kon 11:12) (Kraus 1978:150; Zenger 1993:53). Die koningsprotokol is uit die Egiptiese koningsritueel bekend (Kraus 1978:150-151; Seybold 1996:32). Die formule van die Jahwe orakel “my Seun is jy, vandag het ek jou verwek” het in die Egiptiese siklus van die “geboorte van die grootkoning” ook ‘n oortuigende parallel in die erkenningsformule van die god Amun: “My seun (my dogter) van my liggaam, my stralende afbeelding, uit my voorgekom” (Otto 2002:35).

In die konteks van ‘n openbare representasie van die toekomstige koning word die goddelike erkenning “Ek is jou vader – jy is my geliefde seun”, wat ook die *cantus firmus* van die God-koning-spreke vorm, openlik vernuwe met die formule wat nog sterker aan Psalm 2:7 herinner: “My geliefde lyflike seun, wat Ek een lyf met my (= tot my ewebeeld) verwek het”. Met hierdie woorde word die koningwaarde prolepties aan die toekomstige koning verleen en die seun van god as kroonprins bevestig (Otto 2002:36-37).

Die seënsbelofte van die god Ptah-Tatenen aan die koning, is met die siklus “die geboorte van die grootkoning” verweef. Die oudste bewoording van ‘n inskripsie in Abu-Simbel kan in die tyd van Ramses II gedateer word, en die goddelike erkenningsformule word gevarieer tot: “Ek is jou vader, wat jou verwek het as god en al jou ledemate as gode” (Otto 2002:37-38). Psalm 2:7 vertolk die die heerskapslegitimasie deur ‘n performatiewe woordgebeure, wat aan die koning die goddelike seunskap toesê, as ‘n verwekkingshandeling (Otto 2002:38, 40. Vgl ook Koch 2002:2-5). Koch (2002:4) verklaar dat anders as by die Griekse god Zeus is daar nie direk van verwekking en sperma sprake nie (Koch 2002:4). Die uitdrukking “dat al jou ledemate gode is”, beteken in politeïstiese konteks, dat die Farao in wese aan alle groot gode ‘n deel het (Koch 2002:5).

In Psalm 2 word daar drie toeseggings van Jahwe vermeld: die seunskap deur voortbrenging (vers 7) (vgl. Ps 89:27-28; 110:3), oordraging van die ganse aarde as heerskapsgebied (vers 8) (vgl Ps 72:8; 89:26) en die inbesitname van die ryk deur onderwerping van alle volke (vers 9) (vgl Ps 72:9-11; 89:24; 110:5) (Zenger 1993:54). In vers 7a erken en aanvaar die koning sy amptelike legitimasie en ordening as koning (Prinsloo 1984:42; Koch 2002:11). Deur die Jahwe-rede in vers 7b en die volgende versreëls word verklaar

waarop die “besluit” gegrond is. Die koning is koning slegs omdat die Here hom as seun “verwek” het (Van der Ploeg 1974:42; Prinsloo 1984:42). Hierdie handeling word hier, soos in Egipte, as mities-mistiese nuwe voortbrenging, dit wil sê wedergeboorte verstaan, wat die (messiaanse) koning in staat stel, om soos God self, maar ook in afhanklikheid van Hom lewens- en heilsmiddelaar vir sy ryk te wees (Zenger 1993:54). Die woorde in vers 7c moet ook teen die breë teologiese konteks van die Dawidsverbond en die belofte aan die dinastie van Dawid verstaan word (vgl 2 Sam 7, veral vers 13-14). Hierdie woorde van Psalm 2 bevestig die gesag van die koning.

Anders as in die antieke Naby Oosterse beskawings waar die koning vergoddelik is en soms selfs as ‘n fisiese seun van die god beskou is (Koch 2002:3), is die Israelitiese koning as ‘n menslike wese gesien (Van der Ploeg 1974:42). Psalm 2 is die enigste plek waar “seun” as titel vir die koning gebruik word (Mays 1994:47). Dit vorm die rituele teenbeeld van die profetiese belofte aan Dawid in 2 Samuel 7:14: “Ek sal vir hom ‘n Vader wees en hy sal vir My ‘n seun wees”. Die woorde “vandag het Ek het jou Vader geword”, is ‘n metafoor om die gesag van die koning te benadruk om op die naby verhouding wat tussen die Here en die koning bestaan, te wys. Die uitdrukking sou wel kon verwys na Dawid as erfgenaam van die dinastie wie se ryk deur sy erfgename voortgesit is (Koch 2002:12).

Die “vandag” beskryf in liturgiese samehang die onmiddellike Gods nabyheid (Ps 95:7b, 8; Deut 5:1-3) (Koch 2002:12). “Nou in hierdie feestelike moment van die troonbestyging word die geboorte voltrek” (Kraus 1978:152; Zenger 1993:53). Hiermee distansieer die psalmis hom slegs in ‘n beperkte mate van die Egiptiese voorbeeld. Dáár word die kroningsdag as ‘n datum van mistiese nuutgeboorte beskou. Nuut is hier daarteenoor dat dit wat “vandag” gebeur; die aktualisering van ‘n “eens” (*‘az*) gebeure as wydingshandeling is (Koch 2002:12). Die beklemtoonde “vandag” benadruk die “verwekking” in die nou verkondigde uitspraak gedurende ‘n intronisasiefees, nie meer in ‘n voorgeboortelike handeling nie (vgl Jes 9:5). Die Egiptiese mite het ‘n metafoor vir Israel geword (Koch 2002:15).

Die heerskap strek tot aan die “eindes van die aarde” (Ps 2:8b). Met dié formule word die ganse wêreld beskryf (hiervoor is daar ook Egiptiese parallele, vgl Koch 2002:12-13; Otto 2002:40-43). In die Egiptiese siklus, “die geboorte van die godkoning”, word in toneel II

(Der-el-Bahri) ‘n groot raadsversameling in die hemel beskryf. Daarin handel dit oor die universele heerskap oor die wêreld wat deel vorm van die gods predikate van Amun (Otto 2002:40-41). Die lande buite die staatsgrense van Egipte is as “grense van die koning” verstaan. Die koning het die opdrag om Egipte teen die mag van verwoesting te verdedig en die grense van die koning tot by die hemelpoorte uit te brei (Otto 2002:40-43).

As seun van die Here is die koning geregtig op sekere voorregte. Op die koning se versoek sal die Here volke aan hom gee en die eindes van die aarde as sy besitting (vers 8). Vers 8 is ‘n hiperboliese manier om die universele heerskappy en mag van die Here wat in die koning beliggaam word, te beskryf. Jahwe se gawe aan die koning word hier in terme wat herinner aan die landsbeloftetradisie geteken (Prinsloo 1984:42). Dat aan die koning die ganse aarde oorgegee word, is die regs- en logiese konsekwensie van sy goddelike seunskap. “Erfenis” en “eiendom” (besit) is begrippe uit die ou Israelitiese bodereg; die koning is slegs in afhanklikheid van Jahwe, wie se eiendom die aarde bly (vgl Ps 24:1 ev), besitter en beheerder (Zenger 1993:54. Vgl Seybold 1996:33). Die beskrywing van die heerskap van die Jerusalemse koning oor die volke as “erfdeel” is ‘n *interpretatio judaica* op grond van die Vader-seun verhouding tussen Jahwe en die koning. Sodoende word die Egiptiese motief grondig geherinterpreteer. Die Judese koningsprotokol word van die Egiptiese ritueel van die Nuwe Ryk onderskei deurdat die goddelike seunskap van die koning op ‘n performatiewe handeling berus (Otto 2002:43-44). Hierdie strofe waarin die mag en gesag van die koning na vore kom, is ‘n uitbreiding van die vorige strofe (verse 4-6). Dié strofe staan in kontras met die voorafgaande een en dien ook as ‘n antwoord op die eerste strofe (verse 1-3).

Die koning wat deur Jahwe op Sion gevestig is (vers 6), het universele bedingingsmag (verse 8 en 9). ‘n Chiasme beklemtoon die saak nogeens: Die koning sal al sy vyande vernietig. Die “harde” beelde van vers 9, stam uit die Egiptiese en Mesopotamiese koningspropaganda (Kraus 1978:154; Zenger 1993:54; Seybold 1996:33). Die motief van die koning as herder is in die skrifbronne en beeldwerk van die oud Ooste wyd bekend (Boecker, 1993:85-87; Koch 2002:13). In die verbinding met *kikeli joser tenapsem* is die herderamp egter kenmerkend Assiries (Otto 2002:44). Die koninklike herdersamp is sedert die middel Assiriese tyd met

heerskap oor die volke verbind. Salmanasser I is geprys as: “Opperherder van die mense”, wat die leër van vyande soos skape slag. In ‘n nieu-Assiriese kroningsritueel word die verbinding tussen die herderamp en die militêre taak van heerskap oor die mense verduidelik (Otto 2002:44-45). Soos in Psalm 2:8 word die militêre mag en die herdersamp in die Assiriese voorstellings deur die godheid opgedra (Otto 2002:46). Die verbinding van die koning as herder met die staf is in die Assiriese bronne goed bekend:

“(die god Assur) het aan my die septer gegee, om my herdersamp uit te oefen, en hy het ‘n staf bygevoeg, om as herder te dien” (Otto 2002:45).

Vers 9a sinspeel op die tempel-, rotsmure en ander afgebeelde tonele waarteen die koning sy yster knuppel swaai (Zenger 1993:54). In nieu-Assiriese koningsinskripsies kom verwysings na die “stukkend slaan soos ‘n erdepot” voor (Otto 2002:47). Die ritus van die “stukkend slaan van die rooi erdepot” as afweer van die chaotiese magte (sonder politieke verband) is tot in die hellenistiese tyd bekend (Koch 2002:13). Dit gaan hier om die afweer van die vyande ter beskerming van die onderdane. Vers 9b neem formuleringe op wat veral in die Assiriese koningsinskripsies gebruik is om die oorwinning oor die vyandelike buurvolke as die verbreking van hulle mag te vier (Zenger 1993:54). Dit was blykbaar ‘n gebruik om jou vyande se name op ‘n erdepot te skryf. Die stukkend slaan van die erdepot was ‘n simboliese handeling waardeur die vernietiging van en die oorwinning oor die vyande gedemonstreer is (Prinsloo 1984:42). Die beeld in vers 9 beklemtoon die outoriteit van die Sionskoning. In hierdie gedeelte val die nadruk op die teokrasie - Jahwe regeer deur die koning. Die koning ontleen sy gesag nie aan politieke mag of aan persoonlike kwaliteite nie, maar aan die posisie wat God aan hom gegee het (Prinsloo 1984:43).

Die vierde strofe in verse 10-12 handel oor die oproep aan die volke tot diens aan Jahwe (Zenger 1993:54; Seybold 1996:33). In die vierde strofe kom die psalm tot ‘n klimaks (verse 10-12). Volgens die slotredaksie gryp die (messiaanse) Sionskoning nie na wapens nie, maar na die woord, om die konings van die volke tot die pad van die Gods ryk te beweeg (Zenger 1993:54). Die “dan nou” (vers 10) lei ‘n nuwe wending in. Teenoor die vorige strofe word die konings hier aangespreek (Prinsloo 1984:29, 43). Die opstandige regeerders van die aarde word aangespoor om verstandig op te tree deur hulle aan die Here en sy gesalfde te onderwerp. Dit beteken dat hulle aan

Jahwe gehoorsaam is. Hierdie aansporing kom deur fyn woordspel tot uitdrukking: in vers 3 spoor die opstandelinge mekaar om die juk af te gooi; in vers 10 word hulle vermaan om hulle verstandig te gedra (Prinsloo 1984:31).

Nie onderwerping van die gesag soos by vers 1 nie, maar verstandigheid word gevra. Die werkwoord “kom tot insig”, kom veral in die wysheidskonteks voor en beteken die vermoë om die ordeninge in die wêreld wat God ingestel het en die lewe bepaal, waar te neem, te volg en navolgenswaardig te wees. Daarnaas word daarmee ‘n navolgenswaardige regeringskuns van ‘n koning tot welsyn van sy volk beskryf, wat uit gehoorsaamheid aan die Tora voortkom (1 Kon 2:3; 2 Kon 18:7; vgl ook Ps 101:2) (Zenger 1993:54). Die konings moet hulle deur die Tora tot diens aan Jahwe en tot die erkenning van sy Koningsheerskap laat onderrig (vgl Dan 17:19). Indien dit gebeur, sal hulle en hul volke die eskatologiese gerig (vgl Mal 3) deurstaan (vgl die toespelings in verse 11-12 op Deut 6:13, 15; Jes 60:12) (Zenger 1993:54). Die messiaanse koning realiseer hier as Tora leraar van die volke die eskatologiese visioen van Jesaja 42:1, 6; 49:6; 51:4.

Hy betuig hom as die Tora vrome van Psalm 119:46 en as die bemiddelaar van die ware wysheid van Spreuke 8:15, 33 (Zenger 1993:54). ‘n Versuim om hulle aan Jahwe te onderwerp, sal sy toorn laat ontvlam. Maar onderwerping aan sy gesag sal daartoe lei dat Jahwe se toorn nie ontvlam nie (vers 12a).

Vers 12b gee die positiewe uitvloeisel van die gehoorsaming van die imperatiewe weer (Prinsloo 1984:30, 43). Diegene wat hulle aan die Here onderwerp en hulle toevlug tot Hom neem, sal gelukkig en veilig wees (vers 12) (Kraus 1978:154). Hierdie afsluitende saligprysing (vgl Jes 30:18) verwys na Nahum 1:6-7 (Ps 1:6a en Ps 2:12b is in Nah 1:7b tot een uitspraak verbind) en wortel in die Tora-gehoorsaamheid van Psalm 1 en 2. Hierdie saligspreking vloei oor na die volgende psalms waar vertrouwe as grondmotief voorkom (vgl die woordelike ooreenstemming in Ps 5:12) (Zenger 1993:54).

6 LITERATUURSOORT

Kisanne (1964:5) is van mening dat die psalm ‘n poëtiese weergawe van die Natansbelofte is (2 Sam 7). Kittel (1929:9) oordeel dat die psalm tot die profetiese liriek behoort. Kenmerkend van die profetiese liriek wat ook in Psalm 2 voorkom, is: die geweld van die volke wat teen Israel gerig is; die teregwysing of vermaning aan die volke (vers 10; vgl ook Jes 8:9 ev) en die verwagting van die Dag

van die Here – ‘n dag waarop die Here verlossend sal ingryp. Van der Ploeg (1971:40) vind verskillende *Gattungen* in die psalm terug: vers 1-2, ‘n aanklag; vers 3, ‘n sitaat wat in die mond van die opstandiges geplaas is; verse 4-5, ‘n inleiding tot die orakel (Godspraak); vers 6, ‘n orakel; vers 7a, weereens ‘n inleiding tot ‘n orakel en vers 7b-9 ‘n tweede orakel; verse 10-11, ‘n vermaning (vgl Prinsloo 1984:32 oor bogenoemde sake).

Die meerderheid van navorsers is egter van mening dat Psalm 2 tot die sogenaamde Koningspsalms behoort (Kraus 1978:145; Ridderbos 1955:9; Anderson 1981:63; Gunkel 1926:5; Van der Ploeg 1974:40). ‘n Ander benaming wat ook gebruik word, is die Troonbestygingspsalms (Deissler 1966:30). Psalm 2 word op grond van hierdie indeling saam met Psalms 20; 21; 45; 72; 89; 101; 110; 132 en 144:1-11 gereken (Prinsloo 1984:32). Die volgende inhoudelike en formele eienskappe word as kenmerkend van die Koningspsalms beskou: 1) die koning neem ‘n sentrale plek in; 2) daar word ‘n godspraak tot die koning gerig; 3) ‘n priester of profeet doen voorbeding vir die koning; 4) die koning word in himniese taal geprys; 5) die koning lê ‘n gelofte of lojaliteitsverklaring af. Wanneer Psalm 2 aan hierdie vereistes getoets word, kan dit nie so maklik tot die Koningspsalms gereken word nie. Eintlik kom net element 2 sterk in die psalm na vore (Prinsloo 1984:32). In hierdie psalm staan Jahwe in die middelpunt.

7 OMDIGTING VAN PSALM 2

Op literêre vlak is die Cloete-omdigting kunstig opgebou. Die omdigting beslaan ses vierreëlige strofes met ‘n *abab*-rympatroon. Cloete begin met ‘n retoriese vraag in die eerste twee versreëls van strofe een. Hierop antwoord die volke wat opstand stig, in versreëls drie en vier in die direkte rede. Die rymwoord in versreël “trotseer” is belangrik. Dit is ‘n fokuspunt, want hiermee word die opstand van die volke uitgedruk.

In die tweede strofe gaan dit oor die Here se handeling teenoor die volke in opstand. Teenoor hulle wat op die aarde woon, woon die Here in die hemel. Deur die ruimtelike lokaliteit aan te wys, slaag die omdigter daarin om die oneindige afstand tussen die volke en die Here aan te dui. Hy maak hulle opstand belaglik; Hy maak ‘n nietigheid van hulle komplot. Deur die keuse van die woord “nietigheid” word die opstand van die volke tot “niks” verklaar.

In die derde strofe vermaan God die oproermakers. Die omdigter maak van eietydse woorde gebruik om sy gedagtes poëties uit te druk. “Oproermakers” is hiervan ‘n goeie voorbeeld. Deur dié segswyse word die liedteks vir die lesers toeganklik gemaak. Dit is ook opvallend dat “gekroon” en “troon” in rymposisies geplaas is. Sodoende word die klem geplaas op God wat sy gesalfde op die troon plaas.

In die vierde strofe word die gesalfde deur die Here aangespreek. Die twee beelde van die grondteks word benut om die krag en die mag van die gesalfde aan te dui: die verpletter met ‘n ysterstaf en die stukkend slaan soos ‘n erdepot. Die stukkend slaan van die erdepot is ‘n simboliese handeling waardeur die vernietiging van en oorwinning oor die vyande gedemonstreer word. Die omdigter slaag uitnemend aarin om aan die beelde in sy omdigting reg te laat geskied. Dit is die hoë eise wat aan ‘n omdigting gestel word.

Cloete slaag in strofe vyf daarin om die fyn woordspel in die Hebreeus op te vang deur die “opstand teen die Here” waarvan daar in versreël 1 van strofe een sprake is, om te skakel in ‘n oproep tot “onderdanig wees” aan die Here in strofe vyf, versreël twee. Daar is net een Koning, en dit is die Here. Daarom moet Hy gedien word met ontsag, eerbied, siddering en vrees. Cloete rangskik die diens aan die Here in twee woordpare: ontsag, eerbiedig en siddering, vrees. Op dié wyse word die omvang van die diens aan die Here uitstekend verwoord. Die grootheid van God kom ook hierin na vore.

Die sesde strofe is in die vorm van imperatiewe wat aan die volke gerig is. Aangesien die Here alleen Koning is, word al die aardse konings opgeroep om onder die Here se gesag te buig. Die oproep word versterk deurdat Cloete “kom” en “keer” tweekeer gebruik. Die teenstelling in die gebruik van die twee woorde is opvallend. “Kom” is positief: kom eer die Here en buig voor Hom. Maar as die heersers nie kom nie, kom die toorn van die Here oor hulle. Anders gesê: deur te kom, keer die heersers dat die Here se toorn oor hulle kom. Cloete maak as wisselterm vir “toorn” van die sterk woord “woede” gebruik. Die omdigter hou rekening met die *genre* van die psalm deur in die laaste versreël in wysheidstaal te verklaar dat die Here diegene wat by Hom skuil gelukkig maak. Nie in opstand nie, maar deur by die Here te skuil, is daar geluk.

8 'N SLOTWOORD

In die artikel is betoog dat 'n sinvolle omdigting op 'n verstaan van en insig in die Hebreuse teks berus. Indien 'n omdigter die Hebreuse spoor verlaat, verdwaal hy/sy in die omdigting.

Cloete slaag uitmuntend daarin om die Hebreuse grondteks in eietydse taal te omdig. Hierdeur kry die teks as liedteks 'n nuwe betekenis en waarde. Cloete laat hom ook nie daartoe verlei om die psalm messiaans te vertolk nie. Hy bly getrou aan die Hebreuse grondteks. Cloete hoef die teks ook nie messiaans te probeer omdig nie. Die Nuwe Testament het dit hermenuties self gedoen (vgl Hebreërs 1:5).

Literatuurverwysings

- Anderson, A A 1981². *Psalms I and II*. Grand Rapids: Eerdmans (NCBC).
- Boecker, H J, 1993. 'Du sollst dem Ochen, der da drischt, das Maul nicht verbinden' - Überlegungen zur Wertung der Natur im Alten Testament, in Janowski, B, Neumann-Gorsolke, U & Gleßmer, U (Hrsg). *Gefährten und Feinde des Menschen. Das Tier in der Lebenswelt des alten Israel*. Neukirchen-Vluyn, 67–89.
- Deissler, A 1966³. *Die Psalmen*. Düsseldorf: Patmos.
- Gunkel, H 1926⁴. *Die Psalmen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht (HAT II/2).
- Kisanne, E J 1964². *The Book of the Psalms I and II*. Dublin: Browne & Nolan.
- Kittel, R 1929⁶. *Die Psalmen*. Leipzig: W D Scholl.
- Koch, K 2002. Der König als Sohn Gottes in Ägypten und Israel, in Otto, E & Zenger, E (Hrsg.). 'Mein Sohn bist du' (Ps 2,7). *Studien zu den Königspsalmen*, 1-32. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk (SBS 192).
- Kraus, H-J 1978⁵. *Psalmen 1-59*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchner Verlag (BKAT XV/3).
- Liedboek van die Kerk*, 2001. Kaapstad: NG Kerk-Uitgewers.
- Mays, J L 1994. *Psalms*. Louisville, Kentucky: John Knox Press. (Interpretation).
- Otto, E 2002. Politische Theologie in den Königspsalmen zwischen Ägypten und Assyrien. Die Herrscherlegitimation in den Psalmen 2 und 18 in ihrer alt-orientalischen Kontexten, in: Otto, E & Zenger, E (Hrsg). 'Mein Sohn bist du' (Ps 2,7). *Studien zu den Königspsalmen*, 33-65. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk (SBS 192).
- Prinsloo, W S 1984. *Van kateder tot kansel*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Ridderbos, J 1955. *De Psalmen I*. Kampen: Kok.
- Seybold, K 1996. *Die Psalmen (HAT 1/15)*. Tübingen: J C B Mohr (Paul Siebeck).

Van der Ploeg, J P M 1971. *Psalmen*. Roermond: Romen & Zonen.
-, 1974. *Psalmen II* (Psalm 76-150). Roermond: Romen & Zonen.
Zenger, E 1993. *Die Psalmen I*. Herder: Freiburg/Basel/Wien.